

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

František Kahuda

Projev předsedy JČMF ministra školství a kultury s. Františka Kahudy na zasedání ÚV JČMF dne 17. května 1961

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 6 (1961), No. 4, 192--200

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/139910>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1961

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

**PROJEV PŘEDSEDY JČMF MINISTRA ŠKOLSTVÍ A KULTURY
S. FRANTIŠKA KAHUDY NA ZASEDÁNÍ ÚV JČMF
DNE 17. KVĚTNA 1961**

Soudružky a soudruzi,

budování socialismu a komunismu v naší vlasti si nelze představit bez její vedoucí síly — Komunistické strany Československa. Všechny pracující lid, všechny organizace sdružené v Národní frontě uznávají vedoucí postavení KSČ v životě našich národů, ve státní a veřejné činnosti, v národním hospodářství, v kultuře. Strana je spjata s miliónovými masami dělníků, družstevních rolníků a pracující inteligence, úzce s nimi spolupracuje při řešení všech základních otázek našeho života a posiluje v nich vědomí odpovědných správců a hospodářů v naší zemi, neustále zvyšuje jejich účast při řízení veřejných záležitostí, při rozvoji hospodářství a kultury. Právě tyto skutečnosti jsou zdrojem toho, že všechny pracující lid uznává bezvýhradně KSČ za vedoucí sílu v našem životě. Jestliže jsme vtělili do socialistické ústavy našeho státu odstavec o vedoucí úloze komunistické strany v naší společnosti, je to v plné shodě s vůlí všeho lidu a v plné shodě se skutečným postavením KSČ v našich zemích.

V čem je příčina této důvěry lidu v poslání komunistické strany? Je v dlouholeté zkušenosti, mnohokrát opakované a potvrzené v dějinách i v současnosti, že strana je jedinou politickou silou země schopnou správně se orientovat v situaci a rozpoznat potřeby dalšího vývoje, schopnou správně usměrňovat spravedlivý boj lidu a dovést dělnické hnutí všech pokrokových lidí k cíli.

Cesta Komunistické strany Československa k tomuto uznanému postavení v životě našich národů nebyla lehká. Každé její vítězství bylo provázeno zápasy, v nichž nechyběly ani těžké oběti, každému jejímu vítězství předcházely nejménou i trpké neúspěchy. Strana však prokázala svou vnitřní a neporazitelnou sílu tím, že všechny tyto obtíže vítězně překonala a vybojovala v naší zemi spravedlivý společenský řád. Na tuto čtyřicetiletou cestu strany vzpomínáme dnes, kdy tak jako všechny náš lid si připomínáme výročí jejího založení a spolu s tím všechny nepřeborné zkušenosti, které za léta bojů získala a které jsou pevným základem její současné moudré politiky, uskutečňované jejím ústředním výborem. Komunistická strana Československa vznikla po bouřlivém období, které zahájila Velká říjnová socialistická revoluce. Tato revoluce nejen smetla buržoazii z jedné šestiny světa, ale otrásla panstvím buržoazie na celém světě. V Evropě se zhroutil řada monarchií, mezi nimi i prohnílé Rakousko-Uhersko. V Asii, Africe a v Latinské Americe povstala řada závislých a polozávislých národů proti kolonialismu. Tak celý svět začal procházet oním obrodným procesem, který se hluboce odrazil i v dějinách ebou našich národů, které v období tohoto mohutného ohlasu velikého Října smetly nenáviděné cizí jho a vydobyly si státní nezávislost.

Vznikem samostatné Československé republiky nastalo u nás nové období v boji dělnické třídy s buržoazií. Pracující lid spojoval se vznikem nové republiky velké naděje na spravedlivé uspořádání poměrů v novém státě, spojoval toto vítězství svobody s oněmi ideály, které tak jasně proklamovala Velká říjnová socialistická revoluce. Požadoval vytvoření skutečných orgánů lidové moci a vytyčoval požadavek znárodnění výrobních prostředků. Požadoval spravedlivé vyřešení národnostní otázky a naléhal na spravedlivé přenesení všech obtíží poválečného období na bedra buržoazie. Žádný z těchto požadavků nechtěla buržoazie uskutečnit. Přitom jí výraznou pomoc poskytli předáci sociální demokracie, kteří definitivně přešli na pozice zrady dělnické třídy a pomohli buržoazii ve chvíli, kdy její moc byla nejvážněji ohrožena.

Dělnická třída a spolu s ní početné řady všeho pracujícího lidu velmi záhy začaly chápat, že své požadavky prosadí toliko odhodlaným bojem, takovým bojem a takovými prostředky, s jakými zvítězila dělnická třída v Rusku. A spolu s tím začaly postupně chápat i to, že velmi malou oporu budou moci nalézt v dosavadní sociálně demokratické straně. Toto rostoucí uvědomění dělnické třídy a ostatních vrstev pracujícího lidu se projevilo poprvé nejzřetelněji v roztržce uvnitř sociálně demokratické strany, při níž se jako levice oddělila od této strany nejpočetnější masa jejího členstva, a podruhé v prosincové generální stávce roku 1920, během níž pracující lid na mnoha místech naší republiky jasně dokázal, že vidí další cestu k pokroku jedině ve svržení buržoazní moci.

Po těchto událostech, které skončily dočasnou porážkou dělnické třídy a upevněním moci buržoazie, zúčtovala nejrevolučnější část dělnické třídy, vedená marxistickou levicí, s veškerou sociálně demokratickou minulostí a založila v květnu roku 1921 stranu, jejímž programem se stal rozhodný boj za zájmy dělnické třídy a za uskutečnění těch ideálů, které v té době začala uvádět v život dělnická třída mladého sovětského státu.

Vznikem Komunistické strany Československa se vytvořila jediná důsledně revoluční síla, jaká dosud v dějinách našich zemí neexistovala. Komunistickou stranou Československa vstoupila do našeho politického života síla, která po celou další čtyřicetiletou historii jako jediná vyjadřovala ve svém programu historický úkol dělnické třídy — zničit politickou moc buržoazie, nastolit vládu dělnické třídy a vybudovat socialistický řád. Byl to program, který byl od počátku v naprostém souladu s potřebami a tužbou všeho pracujícího lidu. V tom konec konců spočívala její veliká přitažlivost a právě tato skutečnost ji předurčila k tomu, aby se stala vedoucí silou všeho lidu, celého národa.

Vznikem Komunistické strany Československa začalo tedy zřetelně nové období našich národních dějin. Bylo to v době, kdy v celém světě revoluční vína, která se vzedmula po Velké říjnové socialistické revoluci, už postupně opadla a kdy i naše komunistická strana se musela připravit na nové zápasy v duchu idejí, které předznamenaly vítězství ruských bolševiků, v duchu idejí marxismu-leninismu. Bylo třeba ovládnout základní zásady třídního boje, naučit se vést revoluční boj o moc v nových podmínkách, naučit se i správným bolševickým zásadám stranické práce, ovládnout zásady správného vytyčení strategických i taktických cílů a naučit se získávat nejširší masy pracujících pro komunistické cíle. To všechno znamenalo ovládnout zásady marxismu-leninismu a osvojit si umění uplatňovat tyto zásady tvůrčím způsobem.

Boj za ovládnutí revoluční teorie a za její tvůrčí uplatnění probíhal potom po několik let v průběhu bolševizace naší strany za přímé a vydatné pomoci mezinárodního komunistického hnutí a jeho Komunistické internacionály, za významné a přímé pomoci předvoje mezinárodního dělnického hnutí, Komunistické strany Sovětského svazu.

Tento významný proces, v němž se Komunistická strana zocelovala a připravovala na rozhodný boj dělnické třídy s buržoazií, vyvrcholil v období V. sjezdu KSČ v roce 1929, kdy se do čela strany dostalo nové vedení v čele se soudruhem Klementem Gottwaldem. Oportunistickým tendencím, jejichž nositeli byli lidé, kteří se nezbavili přežitků sociáldemokratismu, a také sektářským tendencím, které patřily k „dětským nemocem“ strany, byla na tomto sjezdu zasazena zdrcující rána a byly vytvořeny podmínky pro další úspěchy strany v boji za vítězství dělnické třídy. Komunistická strana Československa upevnila na tomto sjezdu své základy a připravila se tak po všech stránkách na nové nadcházející období, které později vyvrcholilo známou zradou buržoazie v osudném roce 1938.

I když Komunistická strana Československa musela v tomto období pracovat v obzvláště těžkých podmínkách, i když byla z počátku těžce poškozena zradou likvidátorů a nepřetržitě pronásledována buržoazní justicií, dokázala vést rozhodný boj za zájmy nezaměstnaných, jejichž počet dosáhl v letech krize miliónového čísla, dokázala vést vítězné stávkové boje dělníků a pracujících rolníků, dokázala účinně prosazovat myšlenku přátelství našich národů s národy Sovětského svazu. Toto období v dějinách strany bylo proto provázeno nejedním vítězstvím, k nimž bylo třeba počítat i to, že po letech zaslepené politiky byla buržoazie konečně nucena uznat existenci Sovětského svazu a uzavřít s ním trojstrannou dohodu o vzájemné pomoci.

Avšak nejvýrazněji se změna, která nastala v dějinách strany od památného V. sjezdu, projevila v období bezprostředního ohrožení Československé republiky domácími a zahraničními fašismem. V tomto období nebyvale vzrostl počet stoupců Komunistické strany nejen v řadách dělnické třídy, ale i v ostatních vrstvách obyvatelstva mezi rolníky, mezi inteligencí a také v řadách drobné buržoazie. Všichni ti, jimž úpřímně ležel na srdci osud republiky, ohrožované ze všech stran agresivními silami fašismu, začali si nejnázorněji uvědomovat, že jedině komunistická strana je napříště schopna hájit zájmy celého národa, že jedině v jednotě a spolupráci se Sovětským svazem je záruka naší bezpečnosti. Bylo tomu tak proto, že komunistická strana vtělila do svého programu heslo důsledné obrany nezávislosti republiky, heslo, kterého se buržoazie tak hanebně zřekla. Bylo tomu tak proto, že komunistická strana se chopila obrany demokracie, té demokracie, kterou se buržoazní představitelé tak často oháněli, avšak kterou odhodili jako staré zboží, když šlo o to zamezit dalšímu růstu sil pokroku.

Význam tohoto období však nezáleží jen v tom, že komunistická strana jasně prokázala svou vůdčí úlohu v našem státě, ale i v tom, že komunistická strana vyrostla i teoreticky a položila svým programem boje proti fašismu pevné základy k oné politice, která dovedla náš pracující lid k vítězství nad buržoazií a fašismem v roce 1945 a k vítězství v roce 1948.

Tato všestranná připravenost na dlouholeté boje se jasně projevila od prvních dnů okupace. Zatímco buržoazie takřka úplně ztratila vliv na další vývoj, zatímco buržoazie a její představitelé v Londýně úplně ztratili kontakt s lidovým bojem, Komunistická strana Československa stala se osou dalšího vývoje

a stanula v čele národně osvobozenického zápasu našeho lidu proti okupantům a jejich pomahačům. Podzemní boj proti fašistickým vetřelcům řídil cílevědomě několikrát obnovovaný ilegální ústřední výbor strany, veškerý boj našeho lidu řídil a jeho zájmy hájil vedoucí oddíl strany v Moskvě, vedený soudruhem Klementem Gottwaldem.

Ačkoliv strana v tomto období utrpěla mnoho těžkých ztrát, měla vždy dostatek sil, aby dovedla boj k vítěznému konci. Tisíce nových odhodlaných bojovníků povstávalo k boji a vstupovalo do řad strany v pevném a zkušenostmi prověřeném přesvědčení, že jedině komunistická strana je s to zabezpečit lidu vítězství a uskutečnit nové zřízení, které by vyloučilo jakékoliv opakování neblahé předmnichovské republiky. Národně osvobozenický zápas v důsledku toho neustále sílil a stal se nakonec hnutím všeho lidu. Tato grandiózní epopéj odhodlaného zápasu našeho lidu a nejhrdinější kapitola dějin naší strany zůstanou navždy zapsány v myslích nás všech; navždy bude patřit naše vděčnost těm padlým bojovníkům, kteří krví posvětili naši současnost i naši světlou budoucnost.

Po vítězství našeho lidu v tomto boji a po osvobození naší vlasti slavnou Sovětskou armádou, která měla hlavní zásluhu na rozdrčení hitlerovského Německa, se náš pracující lid rozhodl pro lidově demokratické zřízení, pro Košický vládní program, vypracovaný komunistickou stranou a schválený všemi stranami Národní fronty. Na základě tohoto programu prosadila naše strana za nadšeného souhlasu všech pracujících znárodnění klíčového průmyslu, bank a dolů, konfiskaci půdy nepřátel a zrádců, vytvoření národních výborů jako orgánů lidové moci a řadu dalších požadavků. Tyto velké přeměny byly naplněním požadavků, o něž usilovala dělnická třída už v období po Velké říjnové socialistické revoluci a které dříve nemohla prosadit proto, že moc byla výhradně v rukou buržoazie. V tom směru byla situace po roce 1945 zcela jiná. Dělnická třída se podstatně podílela na moci a svými požadavky, které dokázala prosadit, tuto moc dále rozšiřovala. Dělnická třída v čele s komunistickou stranou se stala rozhodující silou společnosti.

Léta 1945 až 1948 byla však přes tuto skutečnost ještě léty přímých bojů s buržoazií, která se dosud podílela na moci. Patří k velkým zásluhám naší strany, že dokázala tento boj pracujícího lidu řídit tak, že jsme boj s buržoazií za úplné vítězství dělnické třídy mohli uskutečňovat pokojnou cestou. Buržoazie a její političtí exponenti museli krok za krokem ustupovat před vůlí dělnické třídy a všeho pracujícího lidu. Buržoazie se v tomto procesu sama postupně odhalovala jako protidemokratický a protinárodní činitel a zůstala nakonec v únoru roku 1948 zcela izolována.

Únorové vítězství roku 1948, za něž vděčíme mistrovství a politickému umění Komunistické strany Československa, definitivně rozhodlo o tom, komu bude v našich zemích patřit politická moc, komu bude patřit i moc hospodářská a na jakých společenských základech se bude rozvíjet náš nový život.

Úplným přechodem politické moci do rukou dělnické třídy nastaly v naší zemi ovšem i nové podmínky pro boj za konečný cíl revolučního dělnického hnutí, za socialismus a komunismus. Komunistická strana Československa stála v těchto podmínkách před novým složitým úkolem, jak zajistit výstavbu socialismu v naší zemi. Avšak i tento úkol zvládla strana ve velmi krátkém období a znovu plně potvrdila, že je stranou leninskou, že je stranou revoluční. Plnění hospodářských plánů, které vytyčovala před vším lidem naše strana,

vedlo ke zvýšení ekonomické síly země a k upevnění jejího mezinárodního postavení. Socialistická výstavba v naší zemi však přinesla nejenom kvantitativní změny v našem hospodářství, ale i kvalitativní změny ve společenské struktuře. V letech 1948 až 1960 byly postupně zatlačovány a likvidovány zbytky buržoazie a spolu s ní všechny příživnické vrstvy naší společnosti. Změnila se tvář inteligence, změnila se tvář našeho rolnictva, hlubokými změnami prošla i naše dělnická třída. V naší zemi zvítězily definitivně socialistické výrobní vztahy a bylo beze zbytku odstraněno vykořisťování. V důsledku tohoto vývoje stala se naše republika socialistickou a vytyčuje si úkol vybudovat vyspělou socialistickou společnost jako jeden ze základů pro přechod ke komunismu, který leží před námi již v nedaleké budoucnosti.

Taková byla čtyřicetiletá cesta Komunistické strany Československa, která uvědoměle řídila vývoj našich zemí k této světlé a velké budoucnosti. Materiální základ naší nové společnosti, náš socialistický průmysl a socialistické zemědělství, dosáhly nyní zásluhou moudré politiky strany takové úrovně rozvoje, že o této budoucnosti už netřeba tolik snít, že je třeba vážně a reálně se zamýšlet nad tím, jak její příchod urychlit. Další etapa vývoje a úkoly, které z toho plynou a které před námi vytyčila strana, jsou bezprostředně spojeny s vyššími úkoly, které od nynějška budou mít pracovníci vědy a pracovníci na poli výchovy.

Chtěl bych proto v této souvislosti a zejména v této slavnostní chvíli, v níž si připomínáme a oceňujeme velké zásluhy naší Komunistické strany československa, připomenout, jak strana pečovala o rozvoj vědy a výchovy zcela souběžně s touto velkou pozorností, kterou věnovala vývoji průmyslu a našeho zemědělství.

Základ k postupné renesanci našeho školství byl položen už Košickým vládním programem, který vypracovala Komunistická strana Československa. Už v tomto dokumentu z roku 1945 se pravilo: „Bude provedena důsledná demokratizace, a to nejen umožněním co nejširším vrstvám přístupu do škol i k jiným pramenům vzdělání a kultury, ale i v ideovém směru: v zlidovění samého systému výchovy i povahy kultury, aby sloužila nejen úzké vrstvě lidí, ale i lidu a národu“.

Boj za uskutečnění tohoto bodu Košického programu musil být veden s nemenší úporností než boj za všechny ostatní požadavky. Buržoazie rozhodně bránila pozici, kterou si vybuodovala vytvořením svého školského systému, a nechtěla připustit, aby se škola stala nástrojem vzdělání pro všechny bez ohledu na sociální postavení a sociální poměry. Tento boj probíhal od roku 1946 jako boj o jednotnou školu a byl veden všemi prostředky. Nemusím se jistě zabývat podrobnostmi, neboť všichni znáte tuto zcela nedávnou historii. Tento boj byl veden až do roku 1948, kdy teprve vítězstvím dělnické třídy nad veškerou reakcí mohl být úspěšně dobojován. Je vůbec symbolické, že jedním z prvních zákonů, který přijalo Národní shromáždění, očištěné od zrádců a kverulantů, byl zákon o jednotné škole.

Největší zásluhu na uvedení tohoto zákona v život měla opět komunistická strana. Strana nadále sledovala konkrétní otázky školy a její výchovné práce a poskytovala škole pomoc všude, kde bylo třeba ukázat cestu vpřed. Na prvním místě věnovala pozornost tomu, aby v práci škol byl prosazen třídní přístup k formě a obsahu vzdělávání a aby v obsahu výuky zaujal své místo marxistický světový názor, učení marxismu-leninismu.

Na IX. sjezdu KSČ v roce 1949, který stanovil generální linii v budování socialismu v naší vlasti, soudruh Klement Gottwald řekl: „Zkušenost nás učí, že pro budování socialismu si musí pracující lid vytvořit a vychovat vlastní inteligenci, pocházející z jeho středu a s ním třídně a ideologicky spjatou“. To bylo a je dosud pro nás jasnou směrnicí, která určuje veškerou náplň naší výchovné práce. Z této směrnice ve své podstatě vycházela všechna další opatření strany na poli výchovy. Z této směrnice vycházelo usnesení ústředního výboru KSČ v roce 1951 o učebnicích pro národní a střední školy, v němž se poukazovalo na hlavní nedostatky v tehdejších učebnicích — nedostatky plynoucí z nedostatečného spojení marxistického světového názoru s učební látkou a ukazovalo se na to, jak tyto nedostatky v nových učebnicích odstranit. Z této směrnice vycházela i další usnesení a řada nových zákonů, jako například zákon o vysokých školách, nová úprava učitelských platů, postupná výstavba nových škol a zřízení nových fakult. Všechny tyto změny byly nakonec upraveny novým zákonem z roku 1953.

Novým významným podnětem pro práci škol se stalo jednání X. sjezdu KSČ, na kterém první tajemník ústředního výboru KSČ s. Antonín Novotný hovořil mimo jiné i o stavu našich škol a řekl: „V práci škol a v řízení školství jsou dosud četné nedostatky, které je třeba důsledně odstraňovat. Je nutno zvyšovat znalosti žáků a snižovat procento propadajících. Dále je nutno zajišťovat zvýšení odborné a ideologické úrovně učitelů a dbát, aby na školách nebyli učitelé bez kvalifikace pro ten stupeň školy, na kterém vyučují. K tomu aby škola vychovávala mládež s všestranně rozvinutými duševními a tělesnými schopnostmi, postupně uskutečňuje polytechnické vzdělání“. Z těchto slov soudruha Novotného vycházelo pak usnesení naší strany z roku 1955, které mělo mimořádný význam pro rozvoj našeho školství a je dovršováno prakticky v těchto letech. V tomto usnesení se mimo jiné pravilo: „Aby naše všeobecně vzdělávací škola mohla stále úspěšněji plnit své úkoly v socialistické výchově mládeže, nechť ministerstvo školství připraví a od roku 1960 uskuteční základní úpravy obsahu a metod práce všeobecně vzdělávací školy“.

Usnesením zásadního významu pro rozvoj vysokých škol bylo usnesení ÚV KSČ o zvýšení úrovně a dalším rozvoji vysokých škol ze dne 16. dubna 1956. V tomto usnesení zhodnotil ÚV naší strany vývoj vysokého školství po roce 1954 i výsledky jeho práce a současně vytyčil základní směry a úkoly v této oblasti, tj. neustálé zvyšování vědecké úrovně vysokých škol, péči o rozmach vědecké práce na katedrách i v ústavech a rozvíjení socialistické výchovy, výchovné činnosti všech učitelů, organizace ČSM i ostatních složek na vysokých školách. Teze tohoto usnesení jsou dodnes platným programem, který je nutno plnit.

Rozhodující význam pro rozvoj našeho školství a vědy v etapě dovršování socialistické výstavby a přípravy podmínek pro budoucí postupné vytváření komunistické společnosti měl XI. sjezd KSČ v roce 1958. Tento sjezd podtrhl významně úlohy výchovy mládeže i dospělých pro další rozvoj výrobních sil, opírající se o úplné vítězství socialistických výrobních vztahů, a pro splnění úkolů kulturní revoluce, z nichž do popředí vystupuje úkol překonat vliv buržoazní ideologie a všude v širokých masách rozšířit působení komunistických idejí. XI. sjezd však také ukázal, že dosažený stupeň demokratizace našeho školství a současná úroveň socialistické výchovy mládeže nestačí rostoucím potřebám a úkolům naší společnosti a že je nutno v nových ekonomických, sociálních a kulturních podmínkách naše školství zásadně pře-

měnit a pozvednout je na nový vyšší stupeň. Rozpracováním úkolů XI. sjezdu v oblasti československého školství se zabývalo plénum ÚV KSČ na svém zasedání ve dnech 22. a 23. dubna 1959. Jeho usnesení uložilo odstranit hlavní nedostatek naší dosavadní výchovy a výuky na školách všech druhů a stupňů, tj. její určitou odtrženost od socialistické výstavby a života lidu. Usnesení zdůraznilo, že základním smyslem přestavby našeho školství, podstatou nového výchovně vzdělávacího systému a jeho dalšího rozvoje je zajištění skutečně harmonického a všestranného rozvoje mládeže a její lepší příprava pro práci a život v naší budoucí společnosti. Hlavním prostředkem k dosažení tohoto cíle je těsné sepětí veškeré práce školy s úkoly naší společnosti, se základními tendencemi jejího rozvoje, s jejími potřebami a požadavky. Důsledné plnění směrnic tohoto usnesení, které se musí odrážet nejen v organizační struktuře našeho školství, ale zejména v novém pojetí obsahu výuky a vzdělání, v nových metodách a formách výchovné práce, je hlavní náplní práce školské správy i všech školských, pedagogických a vědeckých pracovníků od roku 1959.

Soudružky a soudruzi,

chtěl jsem touto malou přehlídkou péče Komunistické strany Československa o výchovu naší mládeže ukázat nejen to, jak se její práce v této oblasti postupně vyvíjela, ale hlavně a především to, jak se zasloužila o povznesení našeho školství na úroveň, na kterou můžeme být před celým světem pyšní. Všechny nové úpravy, které byly dovršeny zákonem z prosince roku 1960, nám jasně potvrzují, že bez komunistické strany, bez její ustavičné péče by této úrovně naše školství nedosáhlo a nedokázalo by tak rychle provést řadu tak závažných revolučních změn, jaké představoval celý ten složitý proces přibližování školy a výchovy našemu socialistickému životu.

Je při tom všem zcela charakteristické, že přes tyto velké úspěchy se strana nezastavuje na dosaženém stupni vysoké úrovně a dává už nyní pro nedalekou budoucnost novou smělou perspektivu. Právě před několika dny na slavnostním zasedání ústředního výboru řekl první tajemník ÚV naší strany a prezident naší Československé socialistické republiky soudruh Antonín Novotný tato významná slova: „Naším konečným cílem je vybudovat beztřídní společnost v jedolitou společnost pracujících. Již nyní vytváříme podmínky pro to, aby postupně, jak bude překonáván rozdíl mezi fyzickou a duševní prací, splýnula inteligence a pracující rolnictvo s dělnickou třídou a naše společnost byla jedolitá. Hlavní charakter budoucí společnosti vtiskne dělnická třída, jejíž vzdělanost vzroste na stupeň socialistické inteligence“. Tato slova soudruha Antonína Novotného jsou nesmírně významná. Tato slova dávají nový smysl našemu novému školskému zákonu, dávají mu mnohem vyšší poslání, než je s to vyjádřit jeho strohá litera. Dávají smělou perspektivu nejen naší škole a našim učitelům, ale i našim vědcům a veškeré inteligenci, ať pracuje kdekoli a na kterémkoli úseku našeho kulturního života nebo v našem národním hospodářství. Soudruh Novotný proto dále ve svém projevu řekl: „Předpoklady pro uskutečnění vysoce vzdělané a vysoce kulturní společnosti vytváříme již dnes širokým rozvojem dosavadního školského systému. Nejdůležitější otázkou v rozvoji našeho školství dnes i v budoucnosti je těsné spojení školy se životem, s výrobou a praxí naší socialistické výstavby. Vedeni touto snahou usilujeme již v této pětiletce o rozšíření sítě výrobní

praxe středních a vysokých škol na naše závody a vesnice; jen takto široce pochopená otázka výchovy nám zajistí dostatek kvalifikovaných kádrů pro naši průmyslovou a zemědělskou výrobu.“ Tato slova soudruha Antonína Novotného nám dávají novou perspektivu a záleží jen na naší vůli a na našich činech, aby se tato perspektiva stala v nedaleké budoucnosti skutkem.

Jak se na úkolech výchovy a současně výstavby našeho socialistického státu může ve všech směrech podílet věda, o tom jistě netřeba dlouze hovořit. Výroba a výchova jsou velmi úzce spjaty nejedním poutem. Výchova zabezpečuje výrobu tím, že jí poskytuje ve stále větším rozsahu dostatek kvalifikovaných pracovníků. Mluvíme-li přitom o kvalifikaci, máme na mysli bezpečné zvládnutí všeho toho nového, co přinesla věda a výrobní praxe současně. Neexistuje žádná pevná hranice pro to, co nazýváme dostatečnou kvalifikací. S rozvojem vědy a výrobní praxe se tato hranice stále mění, naše pracoviště požadují rok od roku vzdělanější a vyspělejší pracovníky. Proto se obsah výuky musí neustále napájet zkušenostmi vědy a zejména též zkušenostmi výrobní praxe. Taková je vzájemná souvislost mezi výrobou na jedné a výchovou na druhé straně. A je tomu tak i ve vztahu mezi vědou a výrobní praxí. A podobně jako naše výchovné instituce dostaly svou jasnou směrnicí v usnesení strany o těsném spojení se životem naší společnosti, tak i věda a vědecká pracoviště se řídí významnými usneseními strany o vědě a potřebě jejího neustálého spojení s praxí na našich závodech.

Tyto směrnice naší strany platí pochopitelně pro vědu v celém jejím rozsahu. Avšak troufám si na tomto shromáždění říci, že platí s mimořádnou naléhavostí především též pro všechny matematické a fyzikální obory. Jestliže komunistická strana vytyčila před vším lidem úkol vybudovat vyspělou socialistickou společnost a zabezpečit přechod ke komunismu, učinila tak s vědomím, že tohoto úkolu lze dosáhnout jen uvedením posledních vymožeností vědy a techniky do výroby a do života celé společnosti. K těmto posledním vymoženostem vědy a techniky patří na čelném místě ony moderní mechanismy, které usnadňují v maximální míře lidskou práci, automatizují výrobní procesy, odstraňují i mechanickou práci, a to nejen tělesnou, ale i duševní. Jsou to mechanismy, jejichž konstrukci si nelze představit bez práce matematiků i fyziků, bez jejich účasti v procesu jejich tvorby. Jestliže do nedávna byla matematika považována za poněkud akademickou vědu, je dnes tento názor zcela zastaralý. Dnes nastala doba, kdy tato věda a její reprezentanti musí najít nejkratší cestu k naší socialistické výrobní praxi, kdy spolu s fyziky, chemiky a biologi se musí v plném rozsahu začít podílet na nejbližších konkrétních úkolech naší výstavby. Nemusím v tomto plénu jistě rozvíjet tuto myšlenku, protože všichni víte, o jaké úkoly jde a jaká práce na nás v tomto směru nyní čeká.

Soudružky a soudruzi,

v této historické chvíli, která je dána významným výročím vznikem naší komunistické strany, při němž si připomínáme celou slavnou historii strany a její významnou úlohu v celé naší dnešní společnosti, si tedy znovu uvědomujeme ono základní, co máme mít především na mysli; poukázat na toto základní bylo i smyslem mého referátu. A tím základním je pochopení, že péče komunistické strany o rozvoj naší společnosti, a v tom směru i vědy a výchovy, nás nejen nesvazuje, jak tvrdili kdysi nepřátelé marxismu, ale povznáší a vede k novým pracovním úspěchům a k tomu, že postupně dosahujeme převahy

nad kapitalistickou společností, zejména nad její vědou a výchovou. Všechna tato péče strany se odráží v jejích dokumentech, které musí být i vodítkem pro veškerou naši činnost. Bylo by hlubokým omylem domnívat se, že s vyšším stupněm našeho společenského vývoje bude úloha strany v našem životě klesat. Pravý opak je pravdou — a je to pravda, která nás naplňuje jistotou v nové budoucí úspěchy.

Komunistická strana Československa je dnes více než kdy předtím plně připravena čestně obstát při řešení nových gigantických úkolů, spjatých s obdobím rozvoje vyspělé socialistické společnosti. Za čtyřicet let své existence, práce a bojů vyrostla ve skvělou sílu, naprosto oddanou věci pracujícího lidu, věci jeho blahobytu a štěstí, věci mezinárodního komunismu. Je hrda na to, že stojí po boku své moudré učitelky, od níž čerpala a čerpá vynikající budovatelské zkušenosti, bratrské Komunistické strany Sovětského svazu a po boku ostatních bratrských komunistických stran. Usiluje spolu s nimi o trvalé ozdravení světa a o další mohutný rozmach vědy a techniky ve službách lidstva. Tato strana je naší ctí a naší slávou.

Proto ať žije Komunistická strana Československa a její ústřední výbor!

ÚSTAV TECHNICKÉ FYZIKY ČSAV, JEHO VZNIK, VÝVOJ A DNEŠNÍ ZAMĚŘENÍ

JINDŘICH BAČKOVSKÝ — MIROSLAV ROZSÍVAL

Vliv společenského zřízení na rozvoj vědy lze dobře ukázat na historii Ústavu technické fyziky Československé akademie věd, který je v posledním čtvrtstoletí do značné míry spjat s vývojem vědeckovýzkumné práce v oboru fyziky v našem státě.

Za první buržoazní republiky byla vědecká práce ve fyzice soustředěna prakticky jen na vysokých školách, kde byla prováděna vedle práce pedagogické ve velmi omezeném rozsahu. Vědeckých pracovníků — fyziků v dnešním slova smyslu, tj. bez pedagogických úvazků, tehdy nebylo, protože neměli možnosti obživy. Bylo proto pro vývoj fyziky u nás významné, že z podnětu inž. dr. V. HAVLÍČKA z Elektrotechnické továrny Škodových závodů v Plzni vzniklo v roce 1934 mezi centrálním ředitelem Škodových závodů inž. HROMÁDKEM a ředitelem Spektroskopického ústavu Karlovy university v Praze prof. dr. V. DOLEJŠKEM ujednání, podle kterého Škodovy závody zřídily při Spektroskopickém ústavu Karlovy university oddělení „Fyzikální výzkum“, z něhož se vytvořil dnešní Ústav technické fyziky ČSAV.

Ujednání s prof. Dolejškem umožnilo Fyzikálnímu výzkumu použít laboratoře a zařízení Spektroskopického ústavu KU. Na druhé straně byla spolupráce se Škodovými závody pro Spektroskopický ústav výhodná, protože mu přispívaly na provozní náklady. A i když příspěvek Škodových závodů nebyl velký, znamenal pro Spektroskopický ústav, který měl tehdy roční dotaci na provoz a nákup přístrojů a zařízení jen 6 000 Kč, významnou pomoc.

Pro rozvoj fyzikální práce ve Fyzikálním výzkumu bylo významné, že prof. Dolejšek jako odborný poradce mohl ovlivňovat jak problematiku, tak také